

Lastpak: Met z'n 10 tot 13 kilo is de knobbelzwaan een van de zwaarste vliegende vogels. Samen met de ganzen bezorgen ze menige boer een hoop overlast.

Ze zijn sierlijk, majestueus, sterk ook. Ze kunnen vliegen en ze zijn oer-Hollands. Met die gedachte heeft de KLM er wellicht voor gekozen de zwaan prominent te gebruiken in hun reclames. Dat ze in Holland voorkomen, lijkt geen twijfel. Maar hoe Hollands zijn ze nog?

De meest voorkomende zwaan die we in ons land zien is de knobbelzwaan, een witte watervogel met een lange hals. Als knobbelzwanen zwemmen, houden ze hun hals altijd in een S-vorm. Gemiddeld meten ze tussen de 1.45 en 1.60m, hun vleugels hebben een spanwijdte van 2.30m. Daarmee zijn het de grootste watervogels. Met een gewicht tussen 10 en 13 kilo behoren ze tot de zwaarste vliegende vogels. De brede snavel is oranje met bovenaan een stuk zwarte huid zonder veren. De voorhoofdsknobbel waaraan ze hun naam danken, zwelt bij mannetjes in het voorjaar extra op.

Als zwanen eenmaal een partner hebben gevonden, blijven ze die trouw tot 'in den doot'. Je hebt er uiteraard ook promiscue types onder, maar die eeuwige liefdestrouw is de reden dat we zoveel zwanen zien op trouwkaarten en op pocketboekjes over de liefde.

Hun 'liefdesnestjes' tref je aan langs de waterkant en in weilanden: een

enorme berg bladafval, waterplanten en takken die door het mannetje te vuur en te zwaard wordt verdedigd tegen alles wat waagt in de buurt te komen. Ze maken een gorgelend, blazend geluid, maar als mijnheer geïrriteerd raakt, sist en knort hij woedend. Met gebolde vleugels imponeert hij indringers. Eigenwijze voorbijgangers hebben hun brutaliteit wel met gebroken botten moeten bekopen, zo sterk zijn ze.

In juni zijn de meeste eieren uitgekomen en kun je pril familiegeluk in ogen-schouw nemen. Een paartje met zes, zeven kuikens scharrelt door de weide of zwemt gemoedereerd in de sloot. Eén zo'n gezinnetje heeft iets idyllisch, maar wie zich per trein door Nederland verplaatst, ziet – behalve koeien, paarden, schapen en trekganzen – ook steeds meer zwanen in de wei. Verzwaant het Hollandse weidelandschap?

Hoewel ze al lang in gevangenschap in Nederland voorkomen in zogenoemde

Als zwanen een partner hebben gevonden, blijven ze die doorgaans trouw. Vandaar al die zwanen op trouwkaarten en boekjes over de liefde.

zwanendriften (waar ze voor de kweek werden gehouden), was de kans om zomaar in het wild zwanen tegen te komen tot voor enkele jaren niet heel groot. De knobbelzwaan is van oorsprong een inheemse vogel, die in de 17de eeuw bijna werd uitgeroeid. Tot in de jaren '50 van de vorige eeuw waren ze zo goed als op. De enkele zwanen die nog over waren, zwommen in parken en dierentuinen.

Knobbelzwanen en wilde zwanen – die veel op elkaar lijken en ook vaak in gezamenlijke groepen worden aangetroffen – kregen een beschermde status. Bejagen was verboden, hooguit konden ze met zachte hand naar elders worden verplaatst. En sindsdien gaat het bergopwaarts met onze gevederde vrienden.

Marieke Dijkman van Vogelbescherming Nederland: „Vanaf de jaren '30 nam het aantal broedparen steeds verder af. In de jaren '50 was er sprake van een heus dieptepunt met nog maar enkele tientallen paren. Ze kregen toen een beschermde status, wat inhield dat ze niet geschoten, geknuppeld of met geweld verjaagd mochten worden. In de jaren '70 werden zelfs zwanen, vooral afkomstig uit Polen, uitgezet. De maatregelen zijn succesvol gebleken: we tellen tegenwoordig in het voorjaar zo'n 6000 broedparen

– 12.000 zwanen dus –, een aantal dat in de winter wordt aangevuld met nog eens 4000 wintergasten en doortrekkers.”

Dat klinkt nog altijd niet als heel veel, maar een zwaan houdt er een territorium van ongeveer 21 hectare per broedpaar op na. De beschikbare biotoop is daarmee in gebruik. Hoewel in heel West-Europa een lichte stijging van het aantal broedparen valt waar te nemen – op dit moment zijn er ongeveer 120.000 broedparen – zijn zwanen nog steeds beschermd.

Toch lezen we steeds vaker berichten over boeren die veel last van de vogels in hun weilanden hebben. Zwanen leven van waterplanten, maar ook jong gras vinden ze niet te versmiden. Dijkman: „Om zwanen te bejagen, is een ontheffing nodig. Als er extreme overlast is, worden wel zwanen afgeschoten, meestal juvenielen (nog niet geslachtsrijpe zwanenpubers). Maar het valt heus mee met die overlast, het gaat om incidenten.”

Wat houdt die overlast in? Een nieuw fenomeen zijn klachten van stadsbewoners. Agressieve zwanen vallen mensen lastig en beschadigen geparkeerde auto's – vermoedelijk omdat ze zichzelf in de glimmende lak weerspiegeld zien en denken met een rivaal van doen te heb-

WITTE ZWANEN, ZWARTE ZWANEN

Zwanen behoren (samen met ganzen) tot de 'Anserini', onderfamilie van de eendachtigen.

Er bestaan zes soorten, waarvan er vier wit zijn, één zwart en één zwartwit.

Alle witte soorten zijn broedvogels in het noorden van het noordelijk halfrond. Zwanen zijn trekvogels, dus hun locatie kan, al naar gelang het jaargetijde,

een werelddeeltje opschuiven. De wilde zwaan (*Cygnus cygnus*) bijvoorbeeld, inclusief hals zo'n

1.50m lang, wit met zwarte-gele snavel en zwarte poten, broedt in IJsland, Noord-Scandinavië, Siberië en Japan, maar overwintert in

West-Europa. Ook in Nederland wordt hij regelmatig gespot. Verder komen in onze contreien nog voor de kleine zwaan (*C. columbianus bewickii*) die 1.20m meet en een wit verenkleed draagt met een zwarte snavel. Zowel de wilde als de kleine zwaan zijn zogenoemde doortrekkers, wintergasten.